

Kymenlaakson alueellinen
**ikäntyneen väestön
kulttuurihyvinvointi-
suunnitelma
2021–2025**

UUSI TOIMINTAMALLI

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma auttaa toteuttamaan Kymenlaakson alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2021-2025, Alueellisen Hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vuosille 2020-2025 strategiaa sekä sen täydentävänä liitteenä tehtyä kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa, jonka yhdeksi painopisteeksi valittiin kulttuurinen vanhustyö.

SUUNNITTELU & ARVIOINTI

Tämä toimintamalli on suunniteltu monialaisena yhteistyönä alueen sote- ja kulttuurikentän toimijoiden kanssa, ja sitä arvioidaan vuosittain osana Alueellista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa sekä alueellista ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa.

HAASTEET	TAVOITTEET
Kulttuurihyvinvoinnin saaminen vakiintuneeksi osaksi sote-palveluja vaatii yhteistyötä kuntien, kuntayhtymän ja alueen kulttuurikentän eri toimijoiden kesken. Lisäksi kuntakohtaiset erot kulttuurihyvinvointityön toteuttamisessa ovat olleet hyvin vaihtelevia.	Yhteisenä tavoitteena on lisätä Kymenlaakson alueen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointia, osallisuutta sekä kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää kulttuurihyvinvointityön käytänteitä alueellisesti.

KYMENLAAKSOLAISTEN IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURIHYVINVOINNIN EDISTÄMISEN VISIO

Ikääntyneet innostuvat osallistumaan ja vaikuttamaan omaan, yhteisönsä ja ympäristönsä kulttuurihyvintoihin.

Kaikki yhteistyötahot mahdollistavat ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parissa paikallisen toiminnan ja saumattoman yhteisen tekemisen.

Johdanto

Taiteen ja kulttuurin merkitystä ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle on tutkittu paljon ja WHO teki v. 2019 asiasta kattavan katsauksen¹ kannustaen jäsenmaitaan ryhtymään toimiin, joilla saavutettaisiin kulttuurihyvinvoinnin tutkitut hyödyt. Taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa onkin alettu tehdä töitä Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisen suosituksen v.2018² mukaisesti. Ikääntyneiden osalta Sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023³ sekä kansallisen ikäohjelman vuoteen 2030⁴, joiden tavoitteina ovat ikäystävällinen ja ikäkyvykäs Suomi.

Taustalla vaikuttavat myös Suomen perustuslain §17 oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin⁵, kuntien kulttuuritoimintalain määrittämä velvollisuus kunnille järjestää kulttuuritoimintaa ja edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä⁶ sekä YK:n ihmisoikeusjulistus⁷ ja Unescon yleismaailmallinen julistus kulttuurisista oikeuksista⁸.

Lisäksi Suomessa Taiteen edistämiskeskus on julkaissut aiheesta v. 2020 Kulttuurihyvinvoinnin käsikirjan⁹ ja kulttuurista vanhustyötä kehittämään on v. 2016 perustettu valtakunnallinen AILI-verkosto¹⁰. Kunnilta kerätään nykyään joka toinen vuosi tietoa terveydenedistämistyöstä TEAviisari kyselyiden¹¹ perusteella, jossa kulttuuri on yhtenä osa-alueena.

Kymenlaaksossa valmistui syksyllä 2020 alueellisen hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman¹² täydentäväksi liitteeksi kulttuurihyvinvointisuunnitelma¹³. Sen yhdeksi painopisteeksi valittiin kulttuurinen vanhustyö. Vuonna 2021 valmistui lisäksi alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma¹⁴, johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on kirjattu toimenpiteisiin.

Tietoa kulttuurihyvinvoinnista ja sen merkityksestä

Mitä kulttuurihyvinvointi on?

”Ihminen on kulttuurin kokija ja toimija riippumatta iästään, voinnistaan ja elinolosuhteistaan. Jokaisella ihmisellä on kulttuurisia oikeuksia ja niiden toteutuminen tarkoittaa kulttuurihyvinvointia.”

Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän¹⁵

”Kulttuurihyvinvointi on 2010-luvulla vakiintunut suomenkieliseksi kattokäsitteeksi puhuttaessa taiteen ja kulttuurin hyvinvointi- ja terveysvaikutuksista ja ihmisten kulttuurisista oikeuksista. Termi viittaa ymmärrykseen siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia ja ovat yhteydessä terveyteen.”

Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja⁹

Kulttuurihyvinvointipalvelut ovat toimintaa, tekoja ja palvelua, jotka tarjoavat kulttuurin ja taiteen merkityksiä ja mahdollisuuksia yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin sekä hyvän elämän elementeiksi. Keskeistä palveluissa on osallistujan oman toimijuuden ja osallisuuden mahdollistaminen.

Lilja-Viherlampi & Rosenlöf 2019¹⁶

Kulttuuripalvelujen saatavuudella tarkoitetaan sitä, paljonko ja minkälaisia kulttuuripalveluita on tarjolla. **Kulttuuripalvelujen saavutettavuus** puolestaan merkitsee sitä, että kulttuuripalvelut ovat erilaisten ihmisten käytettävissä riippumatta käyttäjien ominaisuuksista.

Taiteen edistämiskeskus, Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja⁹

Osallisuus tarkoittaa yhteisöön kuulumista, siinä toimimista sekä kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja omasta merkityksestä sen jäsenenä. Osallisuuden lisäämisen katsotaan kasvattavan yksilön hyvinvointia.

Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän¹⁵

Ikäntyneiden kulttuurisilla oikeuksilla tarkoitetaan YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa sekä Suomen perustuslaissa määriteltyjä perusoikeuksia, joita ovat mm.

- oikeus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin
- kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla
- mahdollisuus ilmaista itseään vapaasti

Ikäntyneillä tulee olla käytännössä mahdollisuus osallisuuteen, oppimiseen ja itseilmaisuuksiin taiteen ja kulttuurin parissa sekä niiden avulla.

AILI-verkosto¹⁰

Ikäntyväälle väestölle on monia nimiä, kuten vanhukset, ikä-ihmiset, seniorit tai eläkeläiset. On kuitenkin vaikeaa löytää yhtä termiä, joka kuvastaisi tätä nopeasti kasvavaa väestönosaa. Joka kolmas eurooppalainen on yli 65-vuotias vuonna 2060, mutta sopiiko ikä numeroina enää aikuisen elämän ja ikääntymisen mittariksi?

Sitra²¹

Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalveluissa ja tässä kehittämistyössä käytetään termiä **ikäntynyt** ja **ikäntyneiden palvelut**, ilman että niillä viitataan tiettyyn ikään numeroina.

Kulttuurihyvinvointi terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Maailman terveysjärjestö WHO:n vuonna 2019 julkaistun raportin mukaan taide voi tarjota innovatiivisia ratkaisuja monimutkaisiin terveyshaasteisiin. *What is the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review* –raportin¹ mukaan **taidetoimintaan osallistuminen** sekä taiteen kokijana että tekijänä **voi ehkäistä** lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia **sekä auttaa selviytymään useiden** akuuttien ja kroonisten **sairauksien kanssa** (mm. dementia, diabetes, keuhko-, sydän- ja verisuonisairaudet). Taide voi tarjota ratkaisuja erityisesti sellaisiin monimutkaisiin terveyshaasteisiin, **joihin lääketieteellä ei yksin ole tehokkaita ratkaisuja.**

Tutkimuksissa taiteen ja taiteellisen toiminnan on havaittu voivan mm.

- parantaa hoitotuloksia ja vähentää fyysisiä ja psykologisia oireita
- vähentää rauhoittavien lääkkeiden ja kipu- ja unilääkkeiden tarvetta ja käyttöä
- auttaa vähentämään yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytyneisyyttä
- ehkäistä ja vähentää negatiivisia tunteita, kuten ahdistuneisuutta, **masentuneisuutta** ja surullisuutta sekä
- tukea mielenterveyden haasteiden kanssa pärjäämistä

(Taikusydän s.a¹⁵)

ArtsEqual-taidetutkimushankkeen¹⁹ katsaukseen on koottu taiteen hyvinvointivaikutuksiin pureutuvia tutkimuksia vuosien 2010 ja 2017 väliltä ja tehty niiden pohjalta toimenpidesuositus, jossa on **esimerkkejä kulttuurihyvinvoinnin mahdollistamisesta terveyspalveluissa:**

- Potilaan/asiakkaan toimijuuden tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin
- Järjestetään mm. vierailuesityksiä, avoimia harjoituksia, työpajoja tai näyttelyitä terveyspalveluorganisaation tiloissa
- Integroidaan kulttuuri- ja taidetoimintaa organisaation päiväohjelmaan ja viikkorytmiin
- Terveyspalveluorganisaatio sopii taidepalveluorganisaation kanssa vuotuisesta yhteistyöstä
- Holistisen ihmiskäsityksen huomioiminen hoidossa, esimerkiksi tutustutaan asiakkaaseen tai potilaaseen, hänen kulttuuriseen taustaansa ja kulttuurisiin tarpeisiinsa soveltamalla elämänpuuta tai muuta oman elämänkaaren esittelevää menetelmää

Kulttuurihyvinvointi työhyvinvoinnin edistäjänä

Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahasto toteutti vuosina 2011-2013 **KULTA-hankkeen**, jonka tavoitteena oli vanhusten kulttuuritoiminnan lisääminen hoitoyhteisöissä, mikä puolestaan edellyttää henkilökunnan kouluttamista sekä myönteistä suhtautumista taidetoiminnan integroimiseksi osaksi hoitotyötä. **Hankkeen rinnalla toteutettiin lisäksi tutkimus jonka kiinnostuksen kohteena oli selvittää, siirtyvätkö vaikutukset myös työympäristöön**, jos henkilöstölle luodaan mahdollisuus jatkaa mielekkääksi kokemaansa kulttuuriharrastustoimintaa myös työaikana ja työympäristössä, eli voiko taiteen ja kulttuuritoiminnan lisäämisen avulla vahvistaa henkistä työhyvinvointia ja työn voimavaroja. **Tutkimuksen tulosten mukaan taidetoiminta lisäsi myös työhyvinvointia**. Kyseessä on taiteen ja hoivatyön yhdistämisen vaikutukset työhyvinvointiin silloin, kun taidetta sovelletaan palvelutalon arkeen sopivaksi. Henkilökunnan työhyvinvoinnin lisäksi taidetoiminta vaikuttaa myös asukkaiden hyvinvointiin, eli **taide osana työtä on parhaimmillaan sekä henkilökunnan että asukkaiden kokonaisvaltainen elämys ja yhdessä jaettu kokemus**. (Liikkanen 2013²²)

Työyhteisöissä tapahtuva taidetoiminta voi tuottaa myös talouden näkökulmasta hyödyksi luettavia asioita, esimerkkinä **työntekijöiden kasvaneen luovuuden ja vuorovaikutuksen heijastukset työn tuloksiin**. Työntekijöiden tuottavuutta parantaa kuitenkin eniten **vähentyneet sairauspoissaolot**, joten kestävän talouden näkökulmasta työssäkäyviin siis kannattaa investoida ennaltaehkäisevää taidetoimintaa. (Houni 2019¹⁸)

Kulttuurihyvinvoinnin taloudelliset vaikutukset

Terveyden ja hyvinvoinnin kulttuuriset ulottuvuudet ja kulttuurihyvinvointi jäävät helposti sivuun terveyspalveluja tuottavien organisaatioiden ympäristöissä, joiden painopiste kohdistuu enemmän lääketieteellisiin hoitoihin ja toiminnan tehokkuuteen. Kansainvälinen Lancet-komissio on todennut **kulttuurin huomiotta jättämisen terveydenhoidossa yhdeksi suurimmista terveyden edistämisen esteistä.** (Napier ym. 2014¹⁷)

Sosiaali- ja terveydenhuoltomenot ovat merkittävä osa valtion taloutta ja on tärkeää kiinnittää huomiota yksittäisiin riskikohtiin, joista yhdessä kasvaa merkittävä talousmeno. Tällaisia **riskikohtia ovat esimerkiksi mielenterveys ja yksinäisyys.** Ennaltaehkäisevä toiminta on talouden kannalta parhain investointi pitkälinjaisesti tarkasteltuna. **Lisäksi huomion arvoista on, että valtion tasolla sote-menoista lähes viidennes muodostuu vanhusten ympärivuorokautisesta hoidosta.** (Houni 2019¹⁸)

Investointeja taidetoimintaan on mielekästä tutkia pitkäaikaisen vaikutuksen ja kestäväen talouden näkökulmasta. Esimerkiksi **panostus ikääntyneiden hyvinvointiin ja mielenterveyden tunnistamiseen palautuu 1-5 vuoden sisällä viisi kertaa suurempina** sekä terveydenhuollon- että muiden sektoreiden investointeja tarkasteltaessa (toiminnan aikaraami alle 10 vuotta). (Houni ym. 2020⁹)

Ikääntyneiden yksinäisyyden vähentämiseen tähtäävällä ryhmämuotoisella toiminnalla on todettu olevan vaikutuksia ikääntyneiden terveyteen, omatoimisuuteen sekä palveluiden käyttöön. **Esimerkiksi Ystäväpiiri-toiminnalla pystyttiin tutkitusti vähentämään palveluiden kokonaiskustannuksia henkeä kohti jopa n 750 euroa vuodessa.** Tutkimuksessa Ystäväpiiri-toimintaan osallistui 117 ikääntynyttä ammattilaisten ohjaamaan ryhmäkuntoutukseen 8 hengen ryhmissä 12 kertaa 3 kuukauden aikana. **Tapaamisten sisältöinä oli liikunta, taide tai omasta elämästä kirjoittaminen** sekä tärkeimpänä iäkkäiden osallistujien omat toiveet tai tavoitteet. **Toiminta paransi terveyttä, psyykkistä hyvinvointia ja kognitiota niin, että tulokset näkyivät varsinkin sairaalahoitojen ja kotisairaanhoidon vähenemisenä.** Tutkimuksessa sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö oli ystäväpiiriläisillä keskimäärin 3122 euroa/hlö/vuosi ja muilla 4752 euroa/hlö/vuosi. Säästö 1630 euroa on niin merkittävä, että se kompensoi ryhmäkuntoutuksen aiheuttamat kustannukset 881 euroa/kuntoutusjakso. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos²³, Pitkälä ym. 2005²⁴)

Kulttuurihyvinvointia edistäneet tapahtumat Kymenlaaksossa

2017

- Perustetaan Kymenlaakson hyvinvointia kulttuurista –verkosto (KyHy) joka on osa valtakunnallisen kulttuurihyvinvoinnin yhteyspisteen Taikusydämen alueverkostoa

2018

- Kulttuurisote I –hanke (Carea)

2019

- Kymenlaakson Kulttuurisote II –hanke (Kymenlaakson liitto)

2020

- Alkaa Kulttuurihyvinvoinnin YAMK koulutuslinja (Xamk)
- Kymenlaakson alueelliseen hyvinvointikertomukseen ja –suunnitelmaan liitetään täydentävänä asiakirjana Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote)

2021

- Valmistuu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma, johon ikääntyneiden kulttuurihyvinvointi on kirjattu toimenpiteisiin (Kymsote)
- Valmistuu Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma (Kymsote)

Ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen Kymenlaaksossa

Tarve Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseksi:

TAUSTALLA:

- Kulttuuritoimintalaki v. 2019
-> velvollisuus kunnille järjestää kulttuuritoimintaa ja edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä
- WHO:n raportti kulttuurin ja taiteen terveysvaikutuksista v. 2019
- OKM/STM suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sote-alalla v. 2018
- TEA-viisari kyselyt
- Sote ja maakuntaudistus
- Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus v. 2020

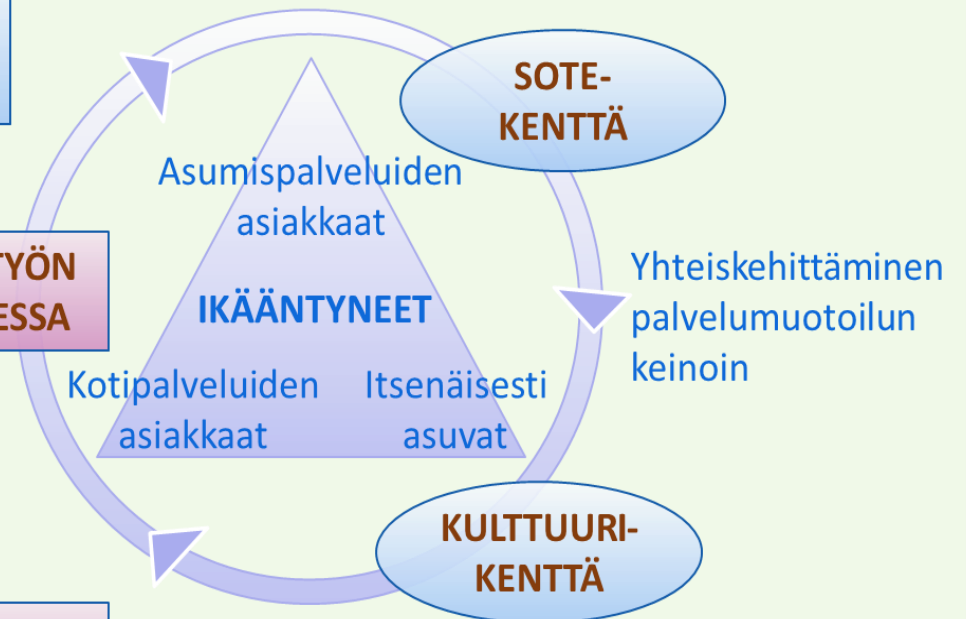
KYMENLAAKSON
KULTTUURIHYVINVOINTI-
SUUNNITELMA V. 2020

IKÄÄNTYNEIDEN HYVIN-
VOINTISUUNNITELMA
V. 2021

KULTTUURISEN VANHUSTYÖN
KEHITTÄMINEN KYMSOTESSA

IKÄÄNTYNEIDEN KULTTUURI-
HYVINVOINTISUUNNITELMA

Tuloksena

Kehittämistyön viitekehys. Saarinen, S. 2021

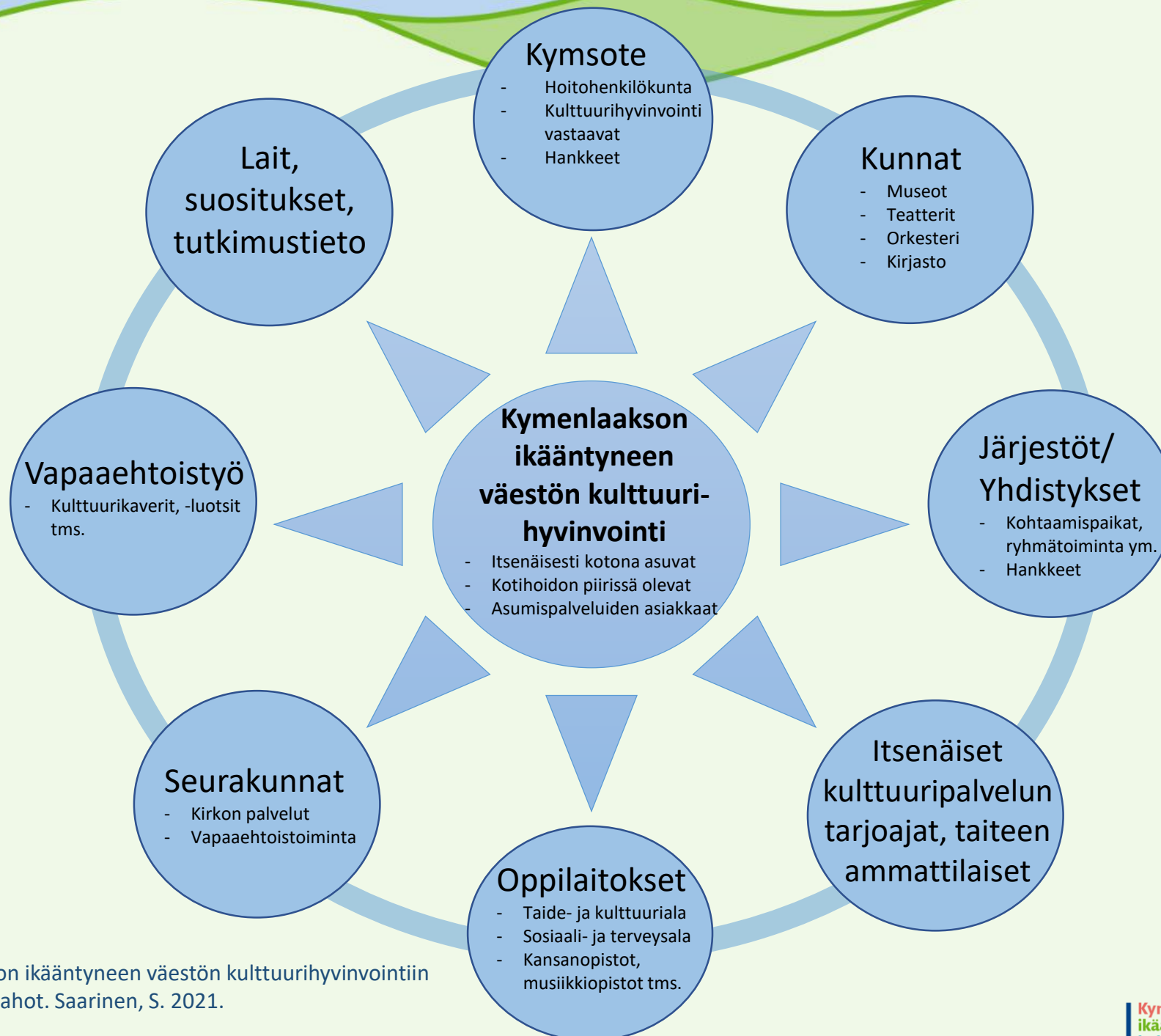
Kymenlaakson alueellinen
ikäntyneen väestön
kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Monialainen yhteiskehittäminen

Tämä kehittämistyö on toteutettu monialaisena yhteiskehittämisenä, johon on osallistunut asiantuntijoita kaikista Kymenlaakson kunnista, Kymsotesta, Kymenlaakson alueen yhdistyksistä sekä itsenäisistä kulttuuripalvelun tarjoajista. Kehittämistyöhön on osallistunut myös muutama ikääntyneitä itseään edustava jäsen vanhusneuvostoista sekä vapaaehtois- tai harrastustoiminnasta. **Alueellisessa ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa on huomioitu 3-tasoinen asiakassegmentointi:**

- 1) Ikääntyvät/ikäntyneet kuntalaiset, jotka eivät ole vielä Kymsoten palveluiden piirissä (apuna mm. kuntayhteistyö sekä avoimet kohtaamispaikat tiedon välittämisessä)
- 2) Kotona asuvat ikääntyneet, jotka ovat jo kotihoidon tai sen tukipalveluiden piirissä
- 3) Asumispalveluissa olevat ikääntyneet

Näiden asiakassegmenttien osalta **taustakartoituksena on selvitetty asioiden nykytilaa** olemassa olevien kulttuurihyvinvointipalvelujen osalta, kartoitettu ikääntyneiden omia kokemuksia ja toiveita taide- ja kulttuuritoiminnasta kyselyn avulla sekä haastateltu Kymsoten henkilökuntaa kulttuurihyvinvointiyön nykytilasta asiakastyössä. **Taustakartoituksen jälkeen on kokoonnuttu yhteiskehittämisen työpajoihin**, joissa on yhdessä ideoitu ja suunniteltu tulevaa toimintaa. Lopputuloksena on syntynyt **Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelma**, joka on merkittävä askel Kymenlaaksolaisten ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin huomioimisen ja käytännön toteutumisen edistäjänä.

Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointiin vaikuttavat tahot. Saarinen, S. 2021.

Ikääntyneiden omat kokemukset

Kehittämistyön tueksi järjestimme Kymenlaakson ikääntyneille mahdollisuuden osallistua kyselyyn taide- ja kulttuuritoiminnasta. Kysely järjestettiin ajalla 28.6.–15.8.2021 ja siihen pystyi vastaamaan joko paperi- tai digiversioon. Paperiversioita kyselystä jaettiin alueemme ikääntyneiden avoimien kohtaamispaikkojen, korttelikotien, kumppanuustalojen tai soveltuvien yhdistysten kautta. Kyselyn nettilinkki oli saatavilla Kymsoten ja sidoskuntien www-sivuilla ja osa kunnista tai muista kumppaneista jakoi sitä myös facebook-sivuillaan. Vallitseva korona-tilanne heikensi mahdollisuuksia jakaa kyselyn paperiversiota, mutta lopulta kyselyyn saatiin yhteensä 110 vastausta.

”Se piristää ja antaa voimaa”

Eräs kyselyyn vastannut

”Mukavia keidashetkiä arkeen!”

Eräs kyselyyn vastannut

*”Tällä iällä taide ja kulttuuri on
henkireikä, hyvin tärkeä”*

Eräs kyselyyn vastannut

Kyselyn perusteella ikääntyneet ovat tottuneet käyttämään kulttuuripalveluja varsin paljon ja kokivat yhtä vastaajaa lukuun ottamatta taide- ja kulttuuritoiminnan hyvinvoinnilleen erittäin tärkeäksi, toivoen sen harrastamisen olevan mahdollista jatkossakin. Ikääntyneille suunnatuiksi taide- ja kulttuuritoiminnoiksi toivottiin eniten ohjattua ryhmätoimintaa, muistelu/keskustelupiirejä ja kulttuurikaveri -toimintaa. Myös sukupolvityötä ja jotakin ihan uudenlaista toimintaa kaivattiin monessa vastauksessa.

Suurin osa vastaajista koki pystyvänsä osallistumaan kulttuuritoimintaan riittävästi, mutta kieltäviäkin vastauksia oli 36%. Syiksi mainittiin mm. taloudelliset tekijät, korkea ikä, tarjonnan puute, liikkumisen/kulkemisen vaikeudet ja yksin lähtemisen hankaluus.

Digipalveluita käyttää/käyttäisi mielellään 62% vastaajista, mutta vastustajakin oli paljon. Vastustajat mainitsivat syiksi mm. ei ole/ei halua käyttää digilaitteita, taide pitää kokea livenä ja halu kokea taidetta ja kulttuuria yhdessä toisten kanssa.

”Auttaa jaksamaan

arjen keskellä, vie ajatukset pois kivuista ja pitkistä päivistä”

Eräs kyselyyn vastannut

*”Keinoa pysyä yhteiskunnan toimivana jäsenenä ja mahdollisuutta kokea elämää
suht virkeänä näilläkin vuosikymmenillä.”*

Eräs kyselyyn vastannut

Henkilökunnan haastattelut

”Oma työ mielletään voimakkaasti terveydenhuollon palvelutehtäväksi, jolloin työstä on jäänyt sosiaalinen ja yhteisöllinen elementti pois.”

Eräs haastateltava

”Täytetään viikko elämällä!”

Eräs haastateltava

”Win-win –tilanne, asiakkaan hyvinvointityö kulttuurin kautta tuo myös henkilökunnalle työhyvinvointia.”

Eräs haastateltava

Taustakartoituksena kehittämistyölle haastateltiin myös Kymsoten henkilökunnan edustajia jokaisen kolmen asiakassegmentin alueelta, eli gerontologisesta sosiaalityöstä ja ennalta ehkäisevistä palveluista, kotihoidosta sekä asumispalveluista.

Haastatteluista nousi esiin, että kulttuurihyvinvointityötä on jonkin verran jo toteutettu monessa yksikössä, mutta pääsääntöisesti toiminta ei vielä ole kovin systemaattista ja alueelliset erot toiminnan järjestämisessä ovat suuria. Varsinkin kotihoidon puolella kulttuurihyvinvointi on vielä varsin tuntematon käsite ja osa henkilökunnasta on saattanut toteuttaa sitä asiakastyössä lähinnä tiedostamattaan, esimerkiksi laulaen työskennellessään. Toisaalta ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla taide- ja kulttuuritoimintaa on järjestetty jo pitkään, kuten myös asumispalveluissa, mutta alueelliset ja yksikkökohtaiset erot toiminnan järjestämisessä ovat suuria.

Haastateltavat kokivat kulttuurihyvinvoinnin positiivisena tulokkaana sote-kentälle, mutta kokivat, että tarvitaan asenne- ja hoitokulttuurin muutosta hoitopainotteisesta työskentelystä enemmän sosiaaliseen ja yhteisölliseen suuntaan, jossa on toimintakykyä edistävä ja kuntouttava työote. Haastateltavat kaipasivat henkilökunnalle koulutusta asian tiimoilta ja ”selkeitä työkaluja” sekä riittävää budjettia toiminnan toteuttamiseksi käytännössä.

Haastateltavat tiedostivat kulttuurihyvinvointityön potentiaalın työhyvinvointia edistävänä tekijänä, jos sen lanseeraaminen kentälle onnistuu ”ilon kautta” ettei asiaa koettaisi pakollisena lisätyönä.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että kulttuurihyvinvoinnin kirjaaminen asiakastietoihin ei tällä hetkellä ole systemaattista, joten taide- ja kulttuuritoiminnan vaikuttavuuden seuraaminen kirjaamisen kautta ei vielä onnistu. Digitaalisuuden odotetaan tulevaisuudessa tarjoavan enemmän mahdollisuuksia hyvinvointityöhön, mutta toistaiseksi sen käyttöön liittyy paljon haasteita mm. laitteiden saatavuuden, käytön osaamisen ja osin vanhentuneen tekniikan vuoksi.

Kaikki haastateltavat nostivat esiin korona-rajoitusten mukanaan tuomat haasteet toiminnan järjestämisessä ja pohtivat sen negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin.

Minkälaista toimintaa Kymenlaaksossa on jo olemassa

Kymenlaaksossa on toteutettu jo monenlaista ikääntyneille suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa.

Kymsoten palveluissa ikääntyneiden avoimilla kohtaamispaikoilla on jo vuosia tehty yhteistyötä Kouvolan kulttuurivirran kanssa, jonka kautta kohtaamispaikoille on saatu tilattua erilaista toimintaa ja esityksiä. Myös asumispalveluissa henkilökunta on järjestänyt asukkailleen suunnattua taide- ja kulttuuritoimintaa sekä ulkopuolisia esiintyjä. Toimintaa on osin suunniteltu yhdessä asukkaiden kanssa, heidän toiveitaan kuunnellen.

Kunnat järjestävät asukkailleen kulttuuripalveluja, joita ovat esimerkiksi museot, teatterit, orkesterit ja kirjastopalvelut.

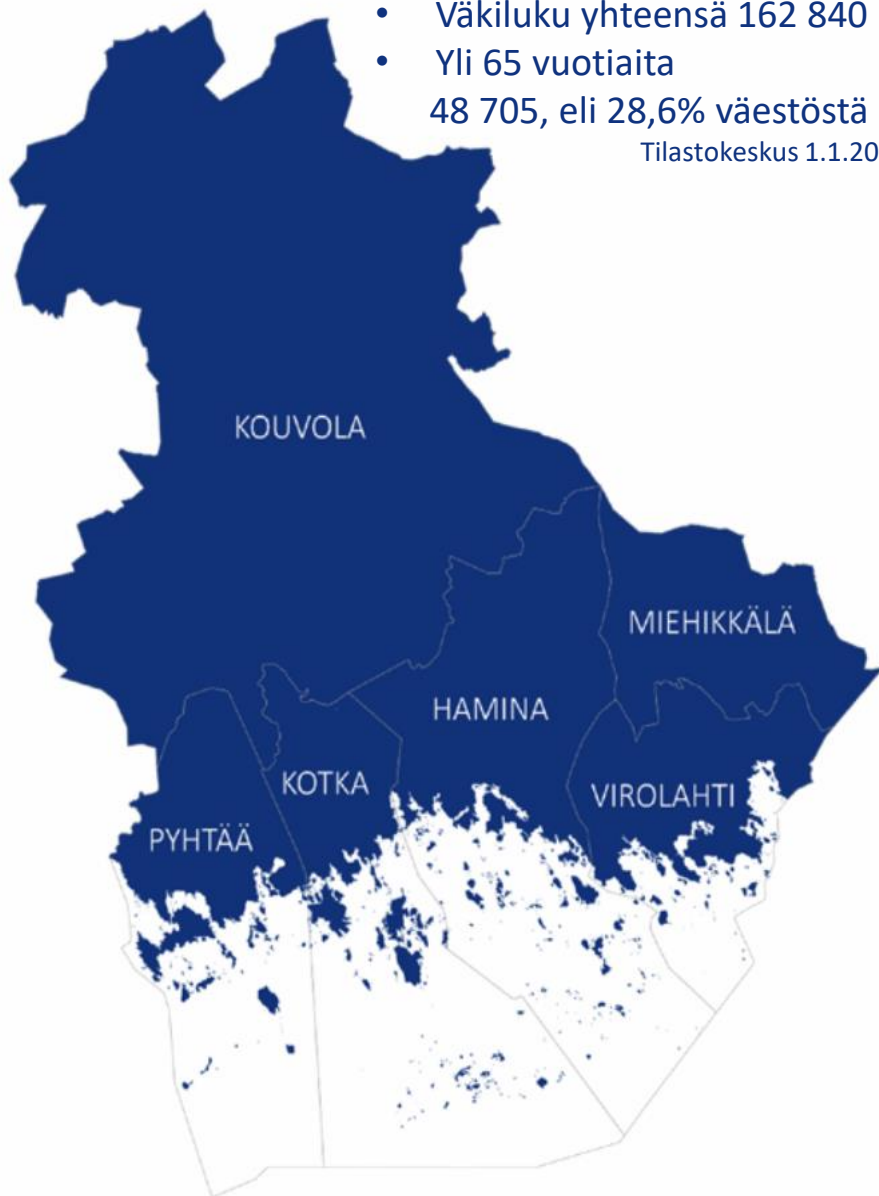
Näiden lisäksi eri kulttuuritoimijoiden, yhdistysten sekä alueemme itsenäisten kulttuuripalveluiden tarjoajien ikääntyneille suunnattua toimintaa ovat esimerkiksi tilattavat esitykset/työpajat/ohjatut ryhmätoiminnot, muistelupiirit, museoiden lainalaukku- sekä kirjastojen kirjalainalaukkutoiminta, keskustelutilaisuudet, museokaverien vetämät näyttelykierrokset, Kansalaisopistojen ikääntyneille suunnatut eri taidelajien ryhmät, yhdistysten järjestämät tapahtumat ja kesäkiertueet, sekä Kouvolan kulttuurivirran²⁰ virkistystä ikääntyneille tapahtumat ja vapaaehtoisten kulttuurivetureiden²⁰ vetämät ryhmät.

Myös erilaiset hankkeet ovat edistäneet taide- ja kulttuuritoiminnan saatavuutta ja saavutettavuutta ikääntyneille asukkaillemme.

Kymenlaakso

- Väkiluku yhteensä 162 840
 - Yli 65 vuotiaita
48 705, eli 28,6% väestöstä
- Tilastokeskus 1.1.2021

Nykytilan kuvaus VAHVUUDET

Alueen toimijat innostuneita yhteiskehittämisestä

Kunnissa ikääntyneille suunnatusta taide- ja kulttuuritoiminnasta olemassa jo hyviä toimintamalleja

Aihe koetaan tärkeäksi myös ikääntyneiden itsensä keskuudessa

Nykytilan kuvaus HAASTEET

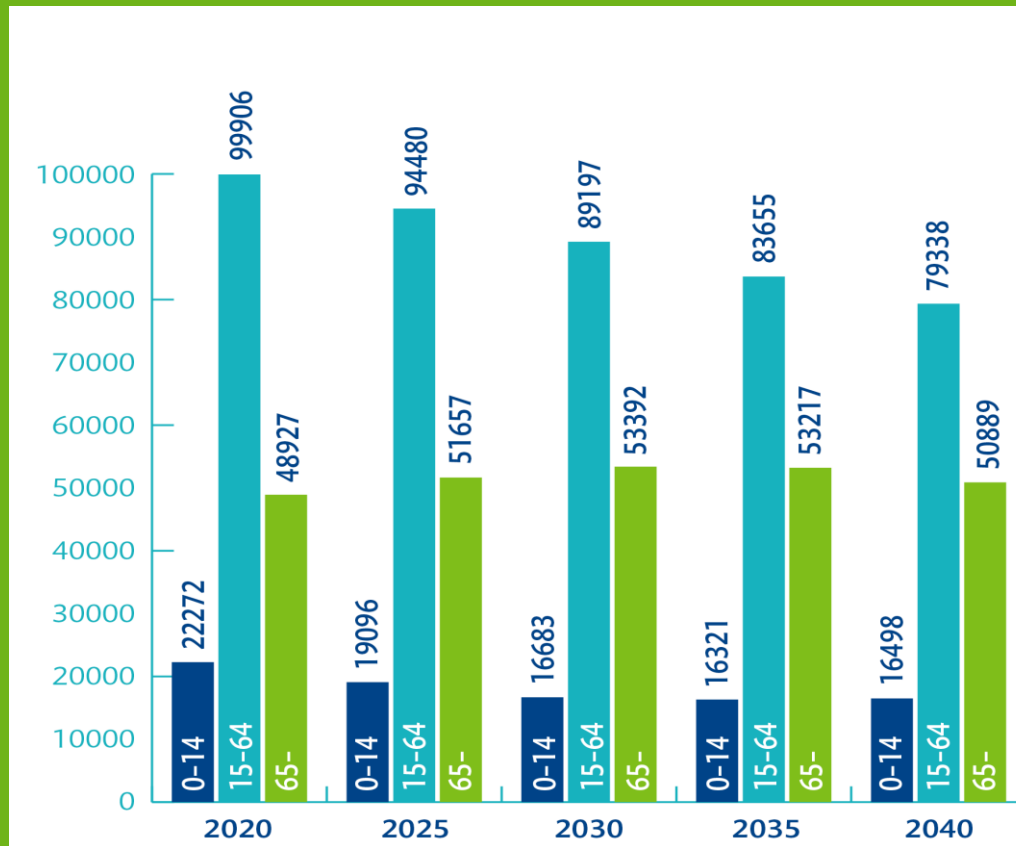
Kuntakohtaiset erot toiminnan järjestämisessä suuria

Alueen ikääntyvän väestön määrän odotetaan koko ajan kasvavan

Toimintakyvyltään alentuneiden, vielä kotona asuvien ikääntyneiden määrän odotetaan kasvavan
→ palvelujen saavutettavuus?

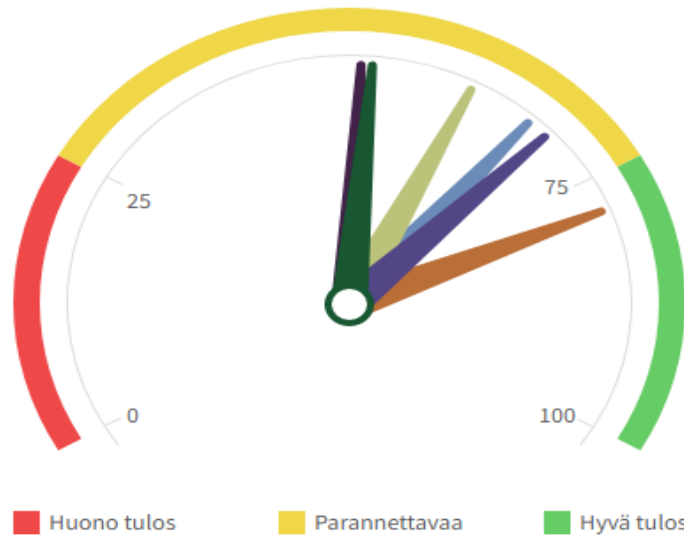
Taulukoita

Kymenlaakson ikärakenne-ennuste 2020–2040

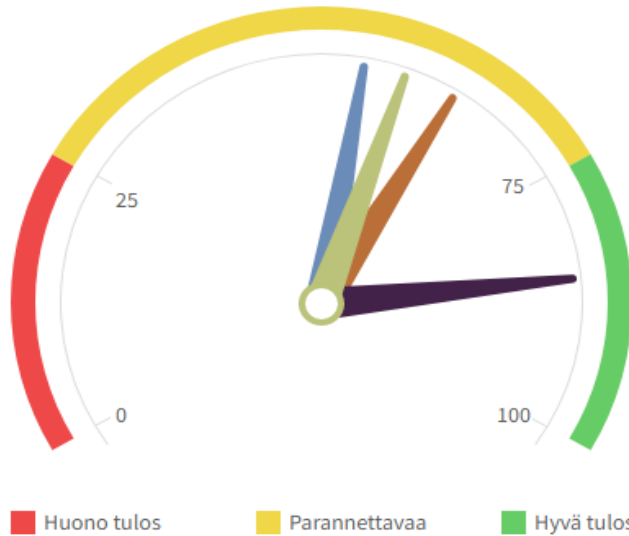
Kymenlaakson kunnat vertailussa koko maan tilastoihin kulttuurin osalta TEAviisarissa 2021:

Kulttuuri : Koko maa 2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Kulttuuri	63	76	78	62	51	47	62
Sitoutuminen i	67	83	60	69	40	62	67
Johtaminen i	78	92	83	80	50	70	70
Seuranta ja tarveanalyysi i	51	100	84	16	76	32	60
Voimavarat i	61	53	76	67	45	44	69
Osallisuus i	69	65	92	88	53	47	80
Muut ydintoiminnot i	52	60	75	52	42	27	27

Kulttuuritoimintaa ryhmille : Koko maa 2021

Kulttuuritoimintaa ryhmille

- Työttömät
- Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret
- Erilaisissa laitoksissa asuvat
- Paljon sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevat kotona asuvat ikäihmiset

Aineisto päivitetty 15.11.2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Kulttuuritoimintaa ryhmille	77	67	100	33	67	33	33
Työttömät i	54 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret i	63 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Erilaisissa laitoksissa asuvat i	85 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Paljon sosiaali- ja terveyspalveluja tarvitsevat kotona asuvat ikäihmiset i	58 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>

Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

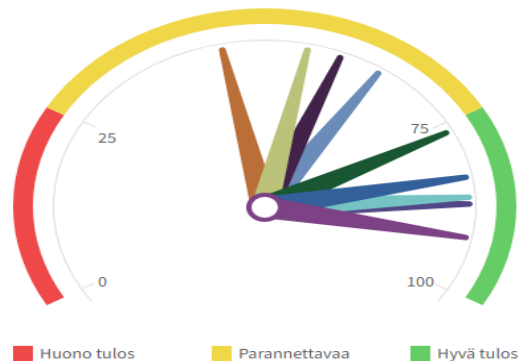
Miehikkälä

Virolahti

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi : Koko maa 2021

Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi

- Taiteen perusopetusta maksutta tai alennuksella
- Vapaaoppilaspaiikka
- Kulttuuriluotsi, kulttuurikaveri tms.
- Kaikukortti, Kimmoke tms.
- Tarjontaa ja vinkkejä lapsille ja nuorille
- Kulttuuri toimintaa erikseen yli 65-vuotiaille
- Kulttuuri toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin
- Aikuisten taiteen perusopetus
- Mahdollisuus osallistua verkon kautta välitettäviiin kulttuuripalveluihin ja/tai - tapahtumiin

Aineisto päivitetty 15.11.2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi	72	89	89	56	56	33	44
Taiteen perusopetusta maksutta tai alennuksella i	64 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>
Vapaaoppilaspaiikka i	45 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>
Kulttuuriluotsi, kulttuurikaveri tms. i	59 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Kaikukortti, Kimmoke tms. i	55 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei tietoa</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Tarjontaa ja vinkkejä lapsille ja nuorille i	87 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Kulttuuri toimintaa erikseen yli 65-vuotiaille i	76 <i>Toteutuu hyvin</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>
Kulttuuri toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköihin i	86 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Aikuisten taiteen perusopetus i	83 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Mahdollisuus osallistua verkon kautta välitettäviiin kulttuuripalveluihin ja/tai -tapahtumiin i	92 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>

Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

Miehikkälä

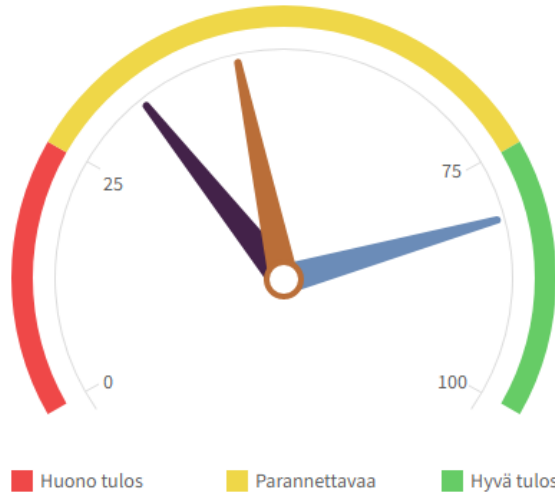
Virolahti

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

Ohjelmien käsittely johtoryhmässä : Koko maa 2021

Ohjelmien käsittely johtoryhmässä

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)
- Peruspalvelujen arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2017)
- Suositus taiteen ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018, OKM & STM, Kärkihanke)

Aineisto päivitetty 15.11.2021

■ Huono tulos ■ Parannettavaa ■ Hyvä tulos

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Ohjelmien käsittely johtoryhmässä	53	67	67	67	17	50	50
Laki kuntien ⁱ kulttuuritoiminnasta (166/2019)	81 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>	100 <i>Esitelty ja keskusteltu</i>
Peruspalvelujen ⁱ arviointi, kulttuuripalvelut ja/tai kirjastopalvelut (2017)	45 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>
Suositus taiteen ⁱ ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa (2018, OKM & STM, Kärkihanke)	34 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	0 <i>Ei lainkaan</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>	50 <i>Jaettu tiedoksi</i>

📍 Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

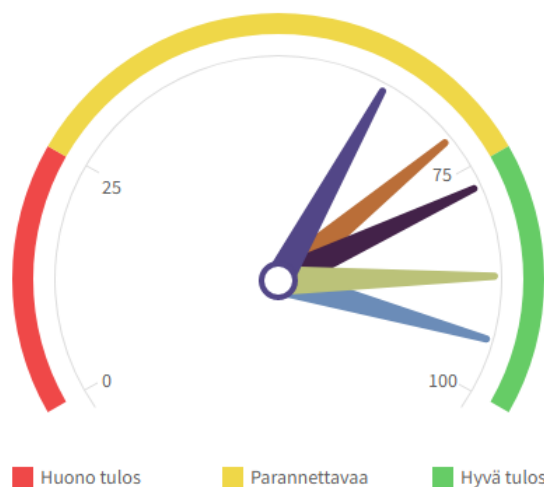
Miehikkälä

Virolahti

+ Lisää alueita

○ Vuosivertailu

Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa : Koko maa 2021

Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa

- Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta
- Työikäisten kulttuuritoiminta
- Ikääntyneiden kulttuuritoiminta
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä osallisuutta tukeva taide- ja kulttuuritoiminta
- Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta

Aineisto päivitetty 15.11.2021

← Pisteet	Koko maa	Kouvola	Kotka	Hamina	Pyhtää	Miehikkälä	Virolahti
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa	78	100	100	80	100	60	60
Lasten ja nuorten kulttuuritoiminta i	94 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Työikäisten kulttuuritoiminta i	71 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>
Ikääntyneiden kulttuuritoiminta i	77 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä osallisuutta tukeva taide- ja kulttuuritoiminta i	87 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>
Vähemmistö- ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta i	62 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	0 <i>Ei</i>	0 <i>Ei</i>

Aluevertailu

Koko maa

Kouvola

Kotka

Hamina

Pyhtää

Miehikkälä

Virolahti

+ Lisää alueita

Vuosivertailu

Tuotos

KYMENLAAKSON ALUEELLINEN IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN KULTTUURIHYVINVOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2021-2025			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset
Alueellisten erojen vähentäminen kulttuurihyvinvointityön toteuttamisessa	Kaikki yhteistyötahot edistävät Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelman toteuttamista	Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmasta tiedottaminen alueellisesti	Kymsote/Kunta/Muut
	Kymsoten henkilöstön kouluttaminen kulttuurihyvinvoinnin huomioimiseen asiakastyössä	Ikääntyneiden palvelujen yksiköihin valitaan kulttuurihyvinvointivastaavat, joille järjestetään kulttuurihyvinvoinnin koulutusta asian jalkauttamiseksi käytännön kentälle esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien tukemana. Kouluttaminen käynnistyy portaittain, keväälle 2022 valitaan muutamia pilottiyksiköjä, laajempi kouluttaminen pyritään aloittamaan keväällä 2023	Kymsote
Alueen kulttuurihyvinvointityön eri toimijoiden yhteistyön vahvistaminen	Nimetään kulttuuriyhdyshenkilö kaikkien toimijoiden organisaatioista	Kulttuuriyhdyshenkilöiden keskinäinen viestintä ja vuosittaiset kokoontumiset/koulutukset	Kymsote/Kunta/Muut
Kulttuurihyvinvointipalvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden lisääminen	Ikääntyneiden kulttuurihyvinvointiin vaikuttavien tahojen yhteistyön parantaminen	Kulttuuriyhdyshenkilöiden ja -vastaavien kautta sujuva viestintä, jotta kulttuurihyvinvointipalvelut saavuttavat paremmin kaikki kolme asiakassegmenttiä	Kymsote/Kunta/Muut
	Alueen kulttuurihyvinvointipalvelujen saaminen kaikkien sidosryhmien tietoon	Kehitetään maakunnallinen kulttuurihyvinvointipalvelujen tuotetarjotin, jota päivitetään vuosittain ja jaetaan kaikkien sidosryhmien käyttöön	Kunta/Muut/Kymsote
	Digipalvelujen hyödyntäminen	Kulttuurin etäpalveluista tiedottaminen ja laajempi käyttöönotto, esim. digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisötyöt	Kymsote/Kunta/Muut
	Yhteistyön tiivistäminen kulttuurilaitosten ja Kymsoten kesken	Esim. museo-/taide- ja kirjalainalaukkujen käyttö pysyväksi käytännöksi, keskustelu-, luku- ja muistelupiirit ja niistä tiedottaminen	Kunta/Kymsote
	Tuetaan ikääntyneiden mahdollisuutta osallistua kulttuuripalveluihin	Tuetaan ikääntyneiden pääsyä kulttuuripalvelujen piiriin, selvitetään mahdollisuutta kulttuurisetelin/ -reseptin tai Kaikukortin käyttöönottoon, esteettömyyden huomioiminen palveluissa/tapahtumissa, kulttuurikaveritoiminnan kehittäminen	Kunta/Kymsote/Muut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset
Resurssien ja kulttuuriosaamisen vahvistaminen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityöhön	Eri sidosryhmien kanssa voimavarojen yhdistäminen ja kulttuurihyvinvoinnin tuominen esiin myös päättäjille	Lisätään tietoisuutta kulttuurihyvinvointityön hyödyistä ja parannetaan keskinäistä yhteistyötä eri toimijoiden kesken	Kymsote/Kunta/Muut
	Pysyvän rahoitusmallin luominen ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityölle	Esim. selvitetään mahdollisuutta saada kuntien budjettiin pysyvä osuus ikääntyneiden kulttuurihyvinvointityölle, josta eri toimijat voisivat hakea rahaa kulttuurihyvinvointityön toimintoihin ja tapahtumiin	Kunta
	Henkilöstön kulttuuriosaamisen vahvistaminen ja työn kohdentaminen	Ikääntyneiden palveluissa henkilökunnan työn organisoinnissa ja kohdentumisessa sekä koulutuksessa huomioidaan kulttuurihyvinvoinnin toteuttaminen	Kymsote
	Alan opiskelijoiden hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä ja toteuttamisessa	Kannustetaan ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen tähtääviin opinnäytetöihin	Kymsote/Muut
		Käytännön harjoittelujaksoilla kulttuurihyvinvointituokioiden järjestäminen asiakkaille ikääntyneiden palveluissa osana oppimista, esim. Lue minulle -toimintamalli	Kymsote/Muut
Yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen sekä yksinäisyyden vähentäminen	Yksinäisten/tukitoimia tarvitsevien ikääntyneiden löytäminen kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin	Esim. Etsivä vanhustyö ja Hoksauta minut –kortit välineenä löytää ne ikäihmiset, jotka kokevat yksinäisyyttä ja turvattomuutta tai ovat haastavassa elämäntilanteessa	Kunta
		Ikääntyneiden avoimet kohtaamispaikat, kumppanuustalot, yhteisötalot tms. ja erilaiset hankkeet kulttuurihyvinvointipalveluista tiedottajina	Kymsote/Muut
	Kulttuurikaveritoiminta	Kehitetään toimintaa alueellisesti ja siitä tiedottaminen kaikille sidosryhmille	Kunta/Muut
	Ikääntyneiden ottaminen mukaan toiminnan suunnitteluun	Yhteistyö mm. vanhusneuvostojen kanssa, kannustetaan ikääntyneitä toiminnan ideointiin myös yksiköissä, kohtaamispaikoilla, kumppanuus-/ yhteisöaloilla jne.	Kunta/Kymsote/Muut
	Ikääntyneet taiteen ja kulttuurin tuottajina	Mahdollistetaan ikääntyneiden taide/kulttuuriteosten esille tuonti näyttelyinä esim. yksiköiden, kumppanuus-/yhteisöalojen tiloissa	Muut/Kymsote/Kunta
		Toteutetaan yhteisötaideteos ja kannustetaan oman ympäristön vaikuttamiseen esim. neulegraffitien avulla	Muut/Kunta/Kymsote

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset
Itsenäisesti kotona asuvien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin ohjaaminen	Etsivä vanhustyö ja avoimet kohtaamispaikat, kumppanuus-/yhteisöalat tms. kulttuurihyvinvointipalveluista tiedottajina ja/tai toimintapaikkoina	Kunta/Kymsote/Muut
	Kuntien kulttuuripalveluista tiedottaminen	Kirjasto matalan kynnyksen toimijana, esim. kirja- ja museolainalaukku –toiminta, kirjasto/kulttuuriautot, lukupiirit, Celia äänikirjat, Lue minulle –toimintamalli	Kunta/Muut/Kymsote
		Museoiden näyttelyt ja virtuaaliset yleisöt, museolainalaukku –toiminta, Virtaa Vellamosta keskustelu- ja muisteluryhmät ja Museokavereiden vetämät museokäyntiryhmät Kotkassa, Muistelopiiri Haminan museolla, Kulttuurivirta ja Kulttuuriveturi –toiminta Kouvolassa	Kunta/Muut/Kymsote
		Orkesterien live/virtuaaliset konsertit, teatterien näytökset ja virtuaaliset yleisöt	Kunta/Muut/Kymsote
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. viikoittainen avoin taide/kulttuurityöpaja, taide/kulttuuriretket joihin matkataan ”kulttuuribussilla”, sukupolvityö, senioritanssit, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, puistokävelyt, vapaaehtoisten hyödyntäminen toiminnan tukena, kulttuurikaverit, viedään kulttuuria kylille ”kylätaloihin” joissa teemapäiviä, digitukitoiminta, postilaatikkohaaste (kirje/runo/piirros ikääntyneelle postilaatikkoon)	Kunta/Muut/Kymsote
Kotihoidon tai sen tukipalvelujen piirissä olevien ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointipalvelujen piiriin ohjaaminen	Kotihoidon henkilökunta kuntien ja yksityisten toimijoiden kulttuuripalveluista tiedottajana, omatoimiseen kulttuurin harrastamiseen kannustaminen, päiväkeskusten kulttuuritoiminnan piiriin ohjaaminen, vapaaehtoistyön hyödyntäminen esim. kulttuurikaverit	Kymsote/Kunta/Muut
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. digipalvelujen hyödyntäminen ja kehittäminen, kuten digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisöt, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, Celia äänikirjat, Lue minulle –toimintamalli, kotiin vietävien palvelujen kehittäminen/mahdollistaminen (kuten Elämäni räsymatto –toimintamalli), postilaatikkohaaste (kirje/runo/ piirros ikääntyneelle postilaatikkoon)	Kymsote/Kunta/Muut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Menetelmät	Edistämisen työnjako Kymsote/Kunta/Muut=Järjestöt/yhdistykset, itsenäiset kulttuuripalvelun tarjoajat, oppilaitokset, seurakunta, vapaaehtoiset
Asumispalvelujen ikääntyneiden asiakkaiden kulttuurihyvinvoinnin parantaminen	Kulttuurihyvinvointi osaksi arkea	Arjen kulttuurin taso osaksi hoitokulttuuria, kulttuurihyvinvointivastaavat säännöllisen kulttuuri toiminnan koordinoijina jota asiakkaat mukana suunnittelemassa, digipalvelujen hyödyntäminen esim. digitaaliset sisältöpalvelut ja kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisöt, virtuaaliset tanssiteokset/tanssiohjaus, virtuaalinen kuvataideohjaus, Celia äänikirjat	Kymsote/Kunta
	Kulttuurihyvinvointia tukevien toimintamallien kehittäminen ja/tai käyttöönotto	Esim. kirja/taide/museolainalaukku –toiminta, taiteilijoiden vierailut/työpajat tai esiintymiset, taiteen/kulttuurin vieminen hoitolaitoksiin (mm. Palvelukoti Artoteekki taidelainaamo-toiminta, näyttelyiden mahdollistaminen yksiköiden tiloissa), yhteisötaideteoksen toteuttaminen, eläinkaverit, 100 minuuttia taidetta –toimintamalli, omaisten ja vapaaehtoisten hyödyntäminen kulttuurihyvinvoinnin tukena, Lue minulle –toimintamalli, sukupolvityön kehittäminen (esim. koulunäytelmien vieminen asumispalvelujen yksiköihin)	Kymsote/Kunta/Muut
Kulttuurihyvinvointi osaksi asiakastyön kirjaamista	Kulttuurihyvinvoinnin kirjaaminen vakiintuneeksi osaksi asiakastyön kirjaamista	Kehitetään kulttuurihyvinvointia varten fraaseja hoitotyön kirjaamiseen kulttuurihyvinvoinnin näkyväksi saamiseksi asiakaskirjaamisessa, selvitetään mahdollisuutta hyödyntää RAI-kirjaamista osana kulttuurihyvinvoinnin huomioimista ja vaikuttavuuden seurantaa asiakastyössä, Elämän vene –julisteon käyttö ikääntyneiden palveluissa kulttuurisen elämänkaaren kartoittamiseksi ja hyödyntämiseksi asiakastyössä	Kymsote

Kymsojen yksikkökohtainen Ikääntyneiden kulttuurihyvinvointi- suunnitelma vuodelle:

Taide/kulttuuritoiminnan säännöllisyys

Esim. Vuosikello suunnittelun tukena, mitä toimintaa viikoittain/
kuukausittain, 100 minuuttia taidetta –toimintamalli, arjen kulttuuri
asiakastyössä tms.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

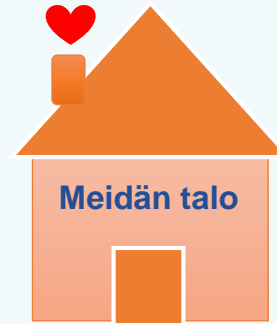
Esim. Ikääntyneet mukaan toiminnan suunnitteluun,
yhteisötaideteoksen toteuttaminen, neulegraffitit ympäristön
koristelussa, yksiköiden väliset virtuaaliset tapaamiset yhteisen
toiminnan merkeissä jne.

Kulttuurihyvinvointi osaksi kirjaamista

Esim. kulttuurihyvinvointia varten fraaseja hoitotyön
kirjaamiseen, RAI –herätteet joihin kulttuurihyvinvointi sopisi
apuvälineeksi, Elämän vene –julisteen käyttö jne.

Yhteistyö muiden kulttuurihyvinvointi- palveluja tuottavien tahojen kanssa

Esim. taide/tanssi/teatterityöpajat, museo-/kirja-/taidelainalaukku
–toiminta, Taidenäyttelyt yksiköiden tiloissa jne.

Meidän talo

Elämysten tuottaminen

Esim. "Tähtihetkien suunnittelu", Lue minulle–toimintamalli,
eläinkaverit, taiteilijoiden/muusikoiden vierailut jne.

Kulttuurin digipalvelujen hyödyntäminen

Esim. Koti-TV, Hilda-palvelu, kulttuurilaitosten virtuaaliset yleisöt
jne.

Yhteistyö on avain hyvinvointiin

Työprosessiin on osallistunut yhteistyössä monialaisia asiantuntijoita kaikista Kymenlaakson kunnista, Kymsotesta, Kymenlaakson alueen yhdistyksistä sekä itsenäisistä kulttuuripalvelun tarjoajista.

Yhdessä muodostetut ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ovat sellaisia, että kukin toimija voi toteuttaa niitä omassa toiminnassaan. **VAIKUTTAVUUDEN** aikaansaamiseksi tarvitaan kaikkien toimijoiden yhteistyötä.

Toiminnan **KEHITTÄMISESSÄ** tulee mahdollistaa sekä strategisella että päivittäisjohtamisen tasolla toiminnan ja henkilöstön tavoitteellinen johtaminen ja **kulttuurihyvinvoinnin huomioiminen työn organisoimisessa ja kohdentumisessa sekä koulutuksessa.**

Kulttuurihyvinvoinnin **TUNNISTETTUIJEN HYVINVOINTIVAIKUTUSTEN** hyödyntäminen vaatii laajaa yhteistyöhön sitoutumista sekä eri alojen asiantuntijuutta. Yhteistyöllä tuemme alueen kuntien, sote-kuntayhtymän, yhdistysten ja alueen itsenäisten kulttuuripalvelujen tuottajien toimintaa alueemme ikääntyneiden kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.

Suunnitelmaa tarkastellaan vuosittain

Kymenlaakson alueellista ikäntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa toteutetaan ja arvioidaan vuosittain osana alueellista hyvinvointikertomusta- ja suunnitelmaa, kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa sekä alueellista ikäntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaa.

Toiminnan toteutumisen vaatii sitoutumista tavoitteisiin ja pitkäjänteistä kehittämistä

Tavoitteiden toteutuksen, seurannan ja arvioinnin varmistamiseksi kaikkien toimijoiden organisaatioista nimetään kulttuuriyhdyshenkilöt, joiden kautta varmistetaan sujuva viestintä ja jotka kokoontuvat säännöllisesti yhteistyön merkeissä sekä saavat tarvittaessa täydennyskoulutusta.

Lisäksi Kymsoten ikäntyneiden palvelujen yksiköihin valitaan asiasta innostuneet kulttuurihyvinvointivastaavat, joille järjestetään koulutusta kulttuurihyvinvoinnin jalkauttamiseksi käytännön kentälle esimiesten ja kehittämiskoordinaattorien tukemana. Myös kulttuurihyvinvointivastaavat tekevät toiminnan toteutuksen arviointia ja seurantaa sekä edelleen kehittämistä.

Kymenlaakson ikääntyneen väestön kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa tukevat mm. seuraavat suunnitelmat:

Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Kymenlaakson alueellinen hyvinvointikertomus ja- suunnitelma 2020-2025

Kymenlaakson alueellinen ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2021-2025

Ikäihmisten taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalvelujen tarjotin,

Kulttuurisote-hanke v.2018 ja Kulttuurisote II –hanke v.2019. (Liite 1)

Hankkeen ohjausryhmä:

Suvi Saarinen, kättilö/sh ja hanketyöntekijä Kymsote sekä kulttuurihyvinvoinnin YAMK opiskelija Xamk

Sanna Koste, hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön kehittämispäällikkö Kymsote

Tommi Reiman, vastaava johtava sosiaalityöntekijä Kymsote

Tuula Jaakkola, asiakkuuspäällikkö, ikääntyneiden palvelut Kymsote

Piia Kleimola, teatteritoimija ja Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävän projektipäällikkö Xamk

Kehittämistyössä mukana:

Kymenlaakson sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä, Kymsote
Kymenlaakson kunnat: Hamina, Kotka, Kouvola, Virolahti, Pyhtää ja Miehikkälä
Eloa ja Iloa Kaakkois-Suomeen kehittämistehtävä, Xamk

Haminan museo

Kouvolan Poikilo museot

Kotkan Merikeskus Vellamo ja Vellamon ystävät ry

Haminan, Kotkan ja Kuusankosken teatterit

Kymisinfonietta

Kyytikirjastot

Kotkan ja Kouvolan korttelikodit

Kumppanuustalo Hilma, Hamina sekä Kumppanuustalo Viikari, Kotka

Kouvolan seudun muisti ry

Rateva ry

Kouvolan ja Haminan vanhusneuvostot

Hankkeet:

Voimaa ikämiesten arkeen –hanke, Socom

Ite ja yhdessä –toiminta, Rateva ry

Yhes eteenpäin -hanke, Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry

Koe Ilo –hanke, Poikilo museot

Sekä alueen itsenäisiä taide- ja kulttuuripalvelun tuottajia

Lähteet:

¹Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being – a scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67). PDF-dokumentti. Saatavissa:

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>

²Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018. Suositus taiteen- ja kulttuurin saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-599-0>

³Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 : Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5457-1>

⁴Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030: Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi. PDF-tiedosto. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6865-3>

⁵Finlex 1999. Suomen perustuslaki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

⁶Finlex 2019. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190166>

⁷Yhdistyneet kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://unric.org/fi/ihmisoikeuksien-yleismaailmallinen-julistus/>

⁸Unesco 2001. Kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/diversity/pdf/declaration_cultural_diversity_fi.pdf

⁹Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. 2020. Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus (TAIKE). WWW-dokumentti. Saatavissa: [Taidetta - kulttuurihyvinvoinnin käsikirja \(taike.fi\)](https://taidetta-kulttuurihyvinvoinnin-kasikirja.taike.fi)

¹⁰Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön AILI-verkosto. WWW-sivut: <http://ailiverkosto.fi/index.html>

¹¹Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. TEAviisari. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

¹²Kymsote 2020. Kymenlaakson alueellinen hyvinvointi kertomus ja –suunnitelma 2020-2025. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kymsote.fi/alueellinen-hyvinvointikertomus>

¹³Kymsote 2020. Kymenlaakson kulttuurihyvinvointisuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf \(kymsote.fi\)](https://www.kymsote.fi/kymenlaakson-kulttuurihyvinvointisuunnitelma-2020-pdf.pdf)

¹⁴Kymsote 2021. Kymenlaakson ikäntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma.

¹⁵Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteispiste ja yhteistyöverkosto Taikusydän. WWW-sivut: <https://taikusydan.turkuamk.fi/>

¹⁶Lilja-Viherlampi, L-M.; Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20 - 39. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019082124994>

¹⁷ Napier, A D., Ancarno, C., Butler, B., ym. 2014. Culture and health. The Lancet, 384: 1607-39, 1618–1630. PDF-dokumentti. Saatavissa: [Culture and health \(thelancet.com\)](https://www.thelancet.com)

¹⁸Houni, P. 2019. Taidetoiminta talouden tukijana sosiaali- ja terveyssektorilla. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: [taide talous pia houni taike raportti web.pdf \(turkuamk.fi\)](https://www.taidetoiminta.fi/taide_talous_pia_houni_taikeRaporttiWeb.pdf)

¹⁹ArtsEqualin toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [ArtsEqualin toimenpidesuositus: Kulttuuri ja taide sairaalassa ja muissa terveyspalveluissa - Artsequal - Uniarts Sites](https://www.artsequal.fi/artikkelit/uniarts-sites)

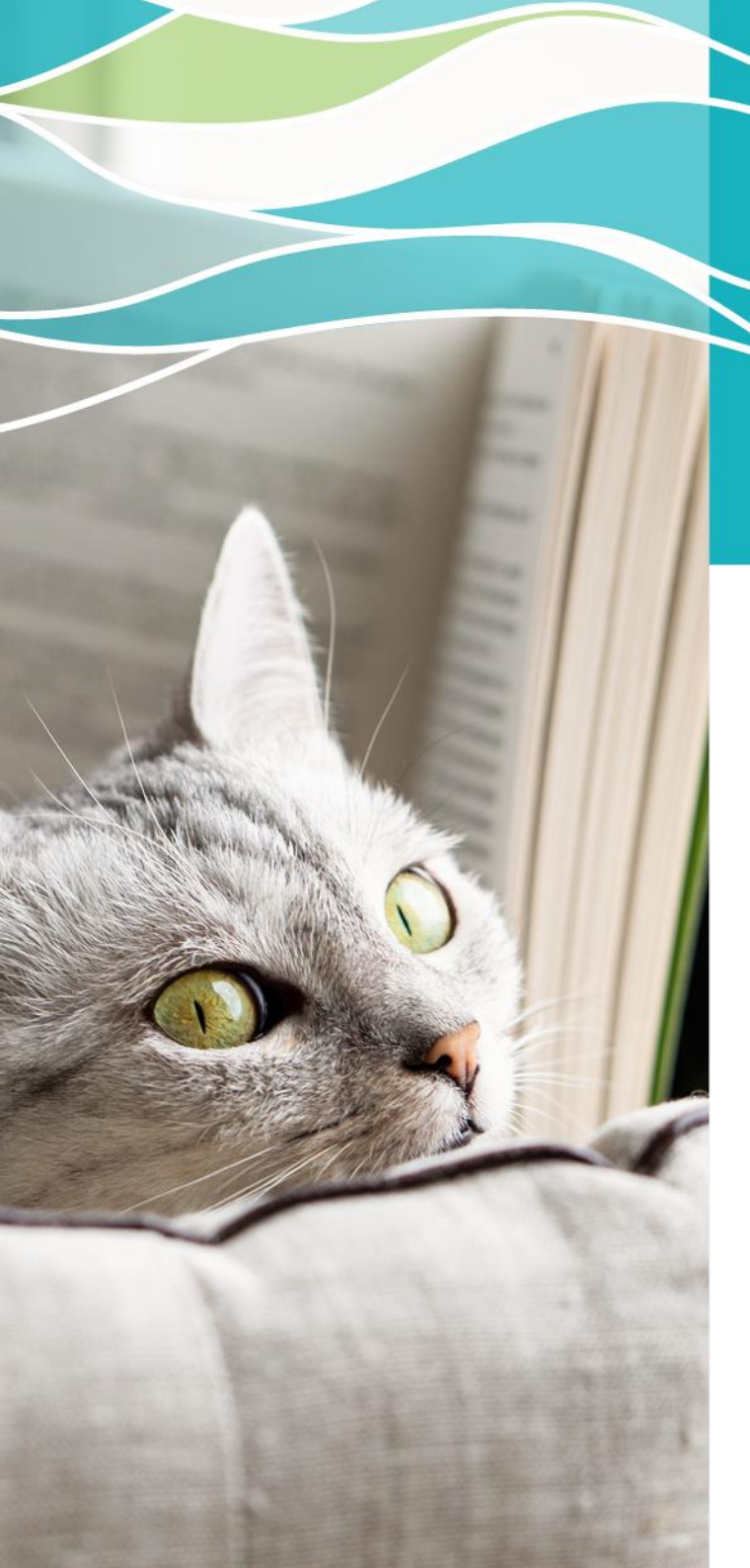
²⁰Kouvolan kulttuurivirta, kulttuurisen seniorityön ohjelma. WWW-sivut: [Kulttuurivirta - Kouvolan kaupunki](https://www.kouvolan.fi/kulttuurivirta)

²¹Sitra. Sitran trendit: Superseniorit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-superseniorit/>

²²Liikkanen, H-L. 2013. Taidetta ja työn iloa! PDF-dokumentti. Saatavissa: [Taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf \(vahvike.fi\)](https://www.vahvike.fi/taidetta-ja-tyon-iloa-tutkimus.pdf)

²³Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Www-sivut: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannusesimerkit - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen - THL](https://www.thl.fi/julkaisut/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-kustannusesimerkit-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen)

²⁴Pitkälä, K., Routsalo, P., Kautiainen, H. ym. 2005. Ikäntyneiden yksinäisyys – psykososiaalisen ryhmäkuntoutuksen vaikuttavuus. Tutkimusraportti 11. Vanhustyön keskusliitto. Vaajakoski: Gummerus.

Ikäihmisten taide- ja kulttuurilähtöisten hyvinvointipalvelujen tarjotin

Kotona asuvat ikäihmiset

Ikäihmiset jotka eivät ole sote-palvelujen piirissä

Sote-palvelujen piirissä olevat ikäihmiset

Muut kuin kotona asuvat ikäihmiset

Palvelutalossa asuvat ikäihmiset

Laitoshoidossa olevat ikäihmiset

Matalan kynnyksen neuvontapalvelut

Asiakas- ja palveluohjaus

Monialainen yhteiskehittämisryhmä

Yhteiskehittämisryhmä suunnittelee ja kehittää taide- ja kulttuurilähtöisiä palveluja ikäihmisille. Ryhmässä on muun muassa kulttuuritoimen edustajia, sote-palvelujen edustajia (esimerkiksi palveluasuminen, kotihoito, päivätoiminta, asiakas- ja palveluohjaus), oppilaitosten edustajia, taide- ja kulttuuripalvelujen tuottajia, palvelujen käyttäjiä ja vanhusneuvoston jäseniä.

Ikäihmisten kulttuurihyvinvointipalvelujen tarjotin

- Kunnan kulttuuritoimi toimii palvelujen välittäjänä, koordinoijana ja tuottajana.
- Kulttuuritoimen ohella palveluja tarjottimelle tuottavat muun muassa taiteilijat, järjestöt, teatterit, museot, kansalaisopistot, kirjastot, seurakunnat, oppilaitokset ja vapaaehtoiset.
- Tarjotin tukee sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Se on sekä asiakas- ja palveluohjauksen että matalan kynnyksen neuvontapalvelujen käytettävissä.
- Palvelutarjotin voidaan toteuttaa kunnittain, seutukunnittain tai maakunnittain.
- Tarjotin on sovellettavissa ja laajennettavissa eri erityisryhmien palveluihin.

Ammattitaiteilijat
Kulttuurialan yrittäjät

Kunnan kulttuuritoimi

Kansalaisopistot

Järjestöt

Seurakunnat

Oppilaitokset

Museot
Teatterit
Orkesterit

Kirjastot

Vapaaehtoiset

Harrastaja-taiteilijat

Palveluntuottajat

Täyttä elämää – läpi elämän!

